

עומקא דפרשה

- השגת גבול בקרקע
- העתקת קבצים במחשב
- השגת גבול בזה"ז
- השגת גבול וגולת קרקע
- מלחמתה של תורה
- תגובות

- זכויות יוצרים
- יורד לאומנות חבירו
- העברת לקוחות מעסק
- בגדר השגת גבול
- שער הצינן
- שינוי מנהגים

פר' כי תבא - בעניני השגת גבול
בס"ד ערש"ק י"ז אלול תשע"א

בענין השגת גבול וזכויות יוצרים

הרב שלום בלוי

שאלה נפוצה היא, האם מותר להעתיק יצירות שונות של יוצרים ומחברים, כגון ספרים [מצוי בספרי לימוד וחמרי עזר], קלטות ודיסקים, תוכניות אדריכלות, ותוכנות מחשב, כולם או חלקם. בשאלה זו יש לדון בשני ענינים: א. האם יש מקום לאסור משום קיפוח פרנסתו של המחבר, ומסבה זו יש לדון לאסור לא רק את העתקת המוצר המקורי, אלא אף יצור מוצר דומה לו, שהפצתו בשוק תפגע בהפצתו של המוצר הראשון. ב. האם המחבר נחשב בעלים על יצירתו ("קנין רוחני") ויכול לאסור את העתקתה או את השימוש בה בצורות מסוימות.

שאלה זו נידונה בשו"ת הרמ"א (סי' י'), כאשר המהר"ם פדאווה הדפיס את ספרי הרמב"ם, ומדפיס גוי הדפיס מהדורה מתחרה ואף מכר אותה בזול יותר. הרמ"א הכריע לאסור לקנות את המהדורה המתחרה, מטעם דאף דקיי"ל דרשאי אדם לפתוח חנות בצד חנותו של חברו (שו"ע סי' קנ"ו ס"ה), היכא דברי היזקא שיקנו כולם את המהדורה הזולה יותר ונמצאת פרנסת הראשון מקופחת יכול לעכב. (ועי' פתחי תשובה שם סק"ג).

בשו"ת חתם סופר (ח"מ סי' ע"ט) ובשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סי' מ"ד) הרבו להביא מדורות שלפניהם, שהרבנים שהסכימו על ספרים גזרו בחרמות שלא ידפיס אדם ספר כזה עד הזמן שבו נראה שהמדפיס הראשון יספיק לכסות את מה שהשקיע. [וכתבו האחרונים שמסתבר לומר שלא די בזה שיכסה את הקרן שהשקיע, דזדון וזבין תגרא איקרי, אלא שירויה כמו שראוי להרויח מהשקעה וטירחה כזו].

וכתבו עוד, דבדבר שהוא יצר מחדש כגון חיבור חדש שלא היה עד הנה, פשיטא שהוא בעלים על שלו לאסור להדפיסו בלי רשותו לעולם, וק"ו כשהוא אסור לפי חוקי המדינה [מפני שאז הוא סומך יותר שלא ישיגו גבולו, יעוי"ש].

ועי' שו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' קנ"ג), שהביא בתו"ד שמרן הח"ח כתב בצואתו אלו מספריו הוא מרשה לכל אדם להדפיס ובאלו תנאים, והזהיר מלהדפיס מה שלא התיר להדפיס, הרי שסר להלכה שהמחבר נחשב בעלים לאסור הדפסת ספריו.

ועי' שו"ת נודע ביהודה (תנינא ח"מ סי' כ"ד, הובא בפ"ת חו"מ סי' קנ"ח סק"א) שדן במי שהדפיס משניות בבית דפוס ובעל הדפוס רוצה להשתמש בגלופות שנעשו עבור הראשון להדפיס ספרים אחרים, שהרשות ביד הראשון לעכב בעדו עד שישלם לו מה שנהנה מהגלופות שהוא שלם עבורן. ויש ללמוד מדבריו שהמשתמש ביצירה של אחר לצורך שלו רשאי הבעלים לתבעו שישלם מה שנהנה. [ואף שהגלופות שייכות לבעל הדפוס ורשאי לפרקן, אם בא להשתמש בהם חייב לשלם לראשון].

המרדכי בפ' המפקיד (סי' רצ"ג) הביא דברי רב יהודה גאון, שהמפקיד ס"ת אצל חברו אסור להעתיק ממנו משום דמרע ליה לפקדון. וביאר החת"ס (שו"ת או"ח סי' ב') כונתו, שבטרם יעיד הדפוס שהיו הספרים נדירים ויקרים, כיון שמעתיק עותק נוסף מן הספר יורד ערכם של הספרים הקיימים. ומדבריו נלמד, שאסור לפרוץ תוכנה וכיו"ב באופן שמחמת כן ירד ערכו של המוצר. אכן דבריו צריכים ביאור, דבשו"ת הרא"ש (כלל ה' סי' ג') מבואר שאין לעכב אדם העושה בשלו אף אם מחמת מעשיו פוחת ערכו של רכוש חברו. ועוד, דלדבריו יהיה אסור גם לבעל הספר להעתיקו, כיון שגורם נזק לאחרים שיש ברשותם ספרים יקרים כאלו. ונראה לומר, שהמעתיק מספר המופקד בידו אינו נחשב כעושה בשלו כיון שמשתמש בשל חברו להעתיק ממנו, ויכול בעל החפץ לאסור עליו שימוש זה כיון שמזיקו. ואם נאמר כן, אין לאסור מטעם זה כשהתוכנה המקורית נרכשה ע"י המעתיק [ואכמ"ל בתנאים ובשיורים שעושה המוכר].

המשך בעמ' 2

יורד לאומנות חברו שפוסק חיותו

הרב יעקב לשינסקי

נקטינן לדינא כרב הונא בריה דר"י [ב"ב כ"א ע"ב] דבן העיר שיש לו חנות וריחיים בעיר אינו יכול לעכב על חבירו מלהעמיד אצלו חנות וריחיים. ברם כתב בתשובות הרמ"א [סי' נ'] דהיכא דהוא ברי היזקא יש לאסור לכו"ע. ופירשו האחרונים ז"ל כוונתו בגוונא שפוסק מחיתו לגמרי ואינו מותר לו מקום פרנסה כלל [מחמת שמוזיל השני הרבה מאד, ועי"כ באים אליו כל לקוחותיו של הראשון, או משאר טעמים], ועד כאן לא התרנו לבן העיר להעמיד חנות אצל הראשון אלא באופן שמצמצם את מחית הראשון, אבל אינו פוסקו לגמרי עכ"ל.

והנה דבריהם ז"ל צריכים ביאור, וכי היכן מצינו שחז"ל חילקו בין נזק רב למעט, והלא דין פרוטה כדין מאה. וממה נפשך, אם פסיקת חיות מילתא היא, ומשום שאנו מחשיבים כאילו כבר זכה הראשון מעתה ברווחים העתידים לבוא אליו למחר וליומא אחרא מחנות זו, א"כ היה לנו לאסור על השני בכל ענין, ואם לאו מילתא היא אזי יש להתיר בכל ענין.

והנראה ליתן טוב טעם בדבריהם ז"ל ע"פ המבואר בתשובות **בית דוד** [ח"מ סי' עה] לענין הסתרת קרני השמש מבית חבירו או ממלאכתו, עיי"ש שכתב שכאשר עינינו הרואות שנתכוון הראשון בפתיחת החלון ליהנות מקרני השמש, באופן זה אמרינן שכבר זכה בה, וממילא אסור לשני לבנות כנגדו באופן שיהיה נסתר מחמתו, [וכמו שנתנו לו חז"ל זכות אורה], אבל אם אין מוכח בהדיא שכונתו היתה לשם כך, בזה אמרינן דלאו כל כמיניה למנוע את השני מלעשות בתוך שלו, מאחר שלא נתכוון לזכות בזה [אע"פ שברור שנהנה עד כה ממצב זה] עכ"ל.

ומעתה אף אנו נאמר כן לענין פסיקת חיות, והיינו דכשהעמיד הראשון את הריחיים או את החנות הלא אין הכרח שכונתו היתה לזכות במלאכה זו שהוא לבדו יהיה המשביר לכל עם הארץ, ואמנם פשיטא דהוה ניחא ליה במצב זה שהוא ואין בלתו, מ"מ יש לומר שלא היתה כונתו לכך בדוקא מתחילה, וממילא לא זכה ע"י קדימתו להיות הוא לבדו מוכר שם, אבל כשמעמיד השני את חנותו באופן שמבטל את הראשון לגמרי ממלאכתו, בזה פשיטא דמעכב עליו מדינא, מאחר שבודאי נתכוון הראשון להיות עכ"פ מתפרנס מאומנותו, ולא שיהיה יושב ובטל בחנותו, וממילא יש לו זכיה בענין זה.

וע"פ ביאור זה ארווחנא ג"כ לבאר דעת **המשאת בנימין** [סי' כז] שכתב דאדם ששכר מאת הנכרי חנות גדולה, ולאחר זמן בא השני לדחוק את רגלי הראשון ולשכור מהנכרי חצי החנות, באופן שישאר להראשון החצי, בכה"ג מצי מעכב עילויה, שהרי יש כאן פסיקת חיות גמורה עכ"פ בחצי החנות עכ"ל. ולכאורה יפלא הלא הפוסק ריהטא כל הך חומרא דפסיקת חיות גמורה יסודה מצד מה שנותר הראשון מחוסר פרנסה מכל וכל, וא"כ בכה"ג דלא שייך סברא זו מהיכי תיתי יעכב עליו.

אכן לפי דברינו דפשר החומרא דפסיקת חיות גמורה יסודה מצד כונת הראשון להיות מתפרנס ממלאכתו וכנ"ל, ממילא בנידון זה שכבר החזיק הראשון בכל החנות ונתפרנס ממנה כמה שנים, שוב יש לנו לומר שע"כ זכה בכל הזכויות הבאות לו משני חצאיה, ואין השני רשאי לקפח ממנו זכות זו ולומר לו די לך בחצי חנות.

השגת גבול - עוקר תחום חברי

בפר' כי תבא (כז, יז) ארור מסיג גבול רעהו, ופירש"י מסיג גבול - מחזירו לאחוריו וגונב את הקרקע. ועי' רשב"ם שכל הקללות הם על עבירות שבסתר, וכן משיג גבול בגניבה הוא עושה שאם יראה ימחה בידו.

והאזהרה בפר' שופטים (יט, יד) לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך אשר תנחל וגו'. והביא רש"י מהספרי (שופטים מה) והלא כבר נאמר לא תגזול ומה ת"ל לא תסיג, מלמד שכל העוקר תחומו של חברו עובר בשני לאוין.

וכי הרמב"ם בהל' גניבה פ"ז ה"ג המסיג גבול רעהו, והכניס מתחום חברו בתוך תחום שלו אפילו מלוא אצבע, אם בחוזקה עשה, הרי זה גזל, ואם הסיג בסתר, הרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג הגבול, הרי זה עובר בשני לאוין בלאו של גניבה או של גזילה, ובלאו של לא תסיג גבול רעך.

ועי' מנ"ח (תקכב) דאע"פ שבלאו דלא תגזול אינו עובר בפחות משו"פ, היינו משום דבדברים של ממון צריך להיות שוה פרוטה, אבל לאו זה דהוא גזיה"כ בא"י דוקא ע"כ **דאינו דבר שבממון**, אפשר דאף בפחות משו"פ עוברים.

איסור גזל התלוי באר"י

בספרי (שם) יכול בחו"ל ת"ל בנחלתך אשר תנחל, בא"י עובר בשני לאוין בחו"ל אינו עובר אלא משום לאו אחד בלבד [לא תגזול]. ומובא ברש"י: וכו' הר"מ בסה"מ (ל"ת רמו) שהזהירנו שלא לגנוב תחומי הארץ וכו' ואחר שהביא מהספרי הנ"ל סיים "הנה התבאר שלא זו מיוחדת בארץ ישראל". ועי' מנ"ח (שם) דהוא גזיה"כ שבאר"י עוברים על לאו זה, ולכן הוא בכל מקום שיש בו קדושת אר"י.

ומבואר דהוא ענין של גזל רק שנתייחד לאר"י, וכ"מ ברמב"ם פ"ז מגניבה ה"א ובטוש"ע חו"מ שעו. [משא"כ לשי' הרמב"ן, עי' לק]. ולד' המנ"ח אין בו טעם אלא הוא גזיה"כ. אבל בס' הבתים (ס' המצוה אזהרה רמו) נתפרש "ובאה אזהרה זו מיוחדת בארץ **למעלת שונו הארץ**". והתנ"ת (שופטים) ביאר דדוקא באר"י הקרקע שלו בהחלט לדורי דורות, משא"כ בחו"ל אין לישראל זכות מוחלטת בקרקע, ואינו השגת גבול ממש אלא כמטלטלין. ועי' במעדני ארץ (פ"א ה"א, הו"ד לק) דהגדר הוא שמה שנאסר מצד גזל אסור באר"י גם מצד השגת גבול, שגדרה הוא שינוי של איסור בגוף הקרקע.

איסור שינוי תחומי השבטים

דעת הרמב"ן (שופטים) דהלאו מתייחס לחלוקת הארץ, וז"ל "וטעם המצוה הזאת שלא יחשוב אדם לומר אין חלקי אשר נתנו לי שוה כמו חלק חברי כי טעו החולקים, או שיוציא בלבו לעז על הגורלות ולא יהיה זה בעיניו גזל כלל, על כן צויה בכאן **שלא יחלוק אדם על החלוקה ההיא** ולא ישנה הגבולין כלל לא בסתר ולא בגלוי".

ועי"ש שהביא את הספרי הנ"ל שהוא כגזל קרקע, אך כ' דמ"מ פשוטו של מקרא דכתיב "אשר גבלו ראשונים" הוא על חלוקת הארץ. ומבואר דעיקר הלאו אינו שייך לגזל כלל, וכ"כ הגרי"פ בדעת הרמב"ן (ח"ב שלט). [ובהעמק דבר כ' בדמשמעות המקרא יש את ב' האיסורים, הזאת הגבול בקרקע, וגם שינוי התחום שנקבע בחלוקת הארץ].

ועי' בספרי בהמשך שם - מנין לעוקר תחומים של שבטים שעובר בל"ת ת"ל לא תסיג גבול עולם. [והרמב"ן שם נסמך ע"ז, וגירסתו - ת"ל לא תסיג גבול רעך]. ובפ"י תולדות אדם (על הספרי) כ' החידוש כאן (לשי' הראשונים דעיקר הלאו הוא גזל), שהיא אזהרה למלך שאינו רשאי לקחת מתחום שבט ראובן ולתת לשמעון.

וכי שם התו"א דבכלל איסור עקירת תחומי השבטים הנלמד מלא תשיג, איכא עוד איסורים הנוגעים לתחומים שהוקצו לכל שבט: מזיק מתנו"כ שעוקר עי"ז את התחום שהוקצה לשבט לוי. המלכת **מלך שלא משבט יהודה**. וכן מ"ש רב"ח והמקובלים **שי"ב שערים ברקיע לתפילות** כנגד י"ב שבטים, והמשנה ממה שהנחילו לו אבותיו עוקר תחומין של שבטים. ועי' לק' בענין שינוי מנהגים.

אשת איש

כי בעל הטורים בפר' בפס' **ארור מסיג גבול רעהו** שנסמך למקלה אביו ואמו, לומר **שהבא על אשת איש שהוא מסיג גבול רעהו**, גורם לבן שמקלה אביו, שאינו מכיר אביו. וכע"ז ברוקה. וכ"כ רש"י בסוטה לז: (ד"ה אלא) בא על אשתו הרי הוא השיג גבול. [ע"ש שביאר ג"כ את סמיכות כל הארורין].

ובתוס' שאנץ שם ביאר בא על אשת רעהו הרי הוא מסיג גבול רעהו שנאסרה אשתו לו. [ועי' סנהדרין פא. ואת אשת רעהו לא טימא שלא יד לאומנות חברין].

הסגת גבול - נשיעה סמוך לחברו

אי' בשבת פה. אמר רבי חב"א א"ר יוחנן מאי דכתיב לא תסיג גבול רעך [אשר גבלו ראשונים] גבול שגבלו ראשונים לא תסיג. מאי גבלו ראשונים וכו' יושבי הארץ שהיו בקיאיין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים וכו'. ופירש"י, לא תסיג גבול רעך - ליטע סמוך למיצר להכחיש קרקעו, כשיעור אשר גבלו הראשונים. ועי' בריטב"א שכי' לא תשיג גבול רעך, פי' לסמוך אילן על הערוגה שיעור יניקה, **משום גזל**. ומבואר דישי איסור הסגת גבול בנשיעה בקרקע ליד שדה חברו, ועי' במהרש"א דלרש"י הוא איסור השגת גבול ממש.

הגרי"פ (רס"ג ל"ת רעא, ח"ב שלח): הק' דהרי משנה ערוכה בב"ב (כו). לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו ואם היה גדר בינתיים סומך. ויישב (ד"ה ונראה) דמתני' כרבי יוסי והך מימרא בהסגת גבול היא דר' יוחנן וס"ל כעולא דלפי רבנן בעינן הרחקה ליניקת שרשים, עי"ש שהאר"ך.

ובעצם הדין, לכאור' נחשב ג"כ מזיק, וכלשון רש"י להכחיש קרקעו. אך הרמב"ן בדינא דגרמי כ' דשרשים המזיקים לבור פטור מכיון דלאו גופיה דאילן מזיק אלא שרשים דממילא קאתו, ולפי"ד ז"ג חידוש התורה שבכה"ג מ"מ אסור משום השגת גבול. ועי' משנת יעבץ (חו"מ סי' ל, ב) דמי"מ יש לניזק תרעומת כיון שאסור ליטע משום השגת גבול.

הסגת גבול - איסור כלאי זרעים

דעת התוס' בשבת פה. שהאיסור דילפי' שם להשיג גבול ראשונים הוא על איסור כלאיים. שהק' דא"כ הזורע כלאים ילקה גם משום הסגת גבול. ותיצרו דעל עיקר הל"ת [בהסגת גבול ממש], אין לוקין כיון שניתן להשבון, ועוד דהוי לאו שבכללות, (וכ"כ התוס' בחולין פב). וכי' המהר"ם דה"פ לא תסיג גבול לזרוע שני מינים זה בתוך גבולו של זה, בתוך שיעור היניקה אשר גבלו ראשונים. ומ"ש "רעך" ביאר המהרש"א על שם שישראל הם ריעים לה'. ומבואר שכל **זורע כלאים אפילו בשלו, עובר משום הסגת גבול**. והובא להל' ובגליון מהרש"א על יו"ד רצו ס"א. (ועי' בס' הליקוטין על הר"מ הל' כלאים רפ"א).

ועי' במהר"ם ומהרש"א שביארו דהתוס' פליגי על רש"י הנ"ל ולא ס"ל דהוא בנוטע סמוך לחברו, [וביאר המנ"ח בל"ת דכלאים (רמה, א) דהפלוג' אם כלאי זרעים אסורים מדאורייתא, דדעת רש"י (שבת פד: ד"ה ואחת) שאיסורם מדרבנן, וכ"כ השו"מ]. ועי' בהגהות ראמ"ה דהתוס' מפרשים דתרי מיילי קאסר קרא, גבול רעך - הוא הסגת גבול ממש, ואשר גבלו ראשונים - לענין כלאים, [נסיפא דקרא לא קאי על רעך].

וצ"ב בעיקר הדין שהרי מחיצה מועילה בכלאים, ולתוס' מאי מהני כיון שיונקים בקרקע זה מזה, ועו"ק למה אין איסור כלאים באילנות, [וביותר דבגמ' בשבת שם אמרי' שיעורי זית וגפן ותאנה]. וביאר הגרשז"א במעדני ארץ (כלאים פ"א אט) דכיון שאיסור השגת גבול תליא בא"י, ע"כ דהגדר הוא שהתורה אסרה **השתנות של איסור בגוף הארץ**, וממילא מה שאסור משום גזל, באר"י אסור גם משום השגת גבול. וה"נ בכלאים שמה שאסור מצד כלאים יש בו גם השגת גבול. ולכן מה שמותר מדיני כלאים לא שייך בו איסור דהשגת גבול.

המנ"ח (רמה) הק' על תוס', מה לי שבהשגת גבול ממש ניתן להשבון, סו"ס הכא בכלאי זרעים שאינו ניתן להשבון, למה אינו מחוייב מלקות. עי"ש. והשו"מ (תנינא ח"ד קסא) ביאר דמ"ש התוס' שניתן להשבון, הוא גם בכלאי זרעים, שאפשר להשיב שיתן לו את הגידולים שגדלו. [וצ"ע דהא לתוס' אינו בייא לחברו, דהאיסור אף בתוך שלו, כמשנ"ל]. והמהרש"ם (ח"א קעט ד"ה והנה) כ' דגם בכלאים מחוייב להשיב גבול היניקה, [ולכן אסור לקיים כלאים].

ארור מסיג גבול במו"מ

כי הרוקח שכל המקפח מחייתו של חברו הוא בכלל **ארור מסיג גבול רעהו**. וכי על זה המהרש"ל (שו"ת פט) דרבים תמהו על דבר זה הלא הלאו דלא תסיג גבול איירי בגזול תחומו ובאר"י.

וי"מ שלאזהרה בעלמא בא החרם והסמיכו על המקרא דהשגת גבול. והק' ע"ז דא"כ הול"ל הרי הוא עובר בלא תסיג גבול, אלא ביאר המהרש"ל דנראה שכך קיבל הרוקח מרבתי דארור מסיג גבול רעהו בא **לרבות השגת גבול של משא ומתן**, והיינו אע"פ שאינו משיג גבול ממש.

וכדעת החולקים שתמהו על הרוקח, יעוי' בשו"ת הרדב"ז ח"ד אלף קכו (נד) שכ' **מרגלא בפומייהו דאינשי שקורין לכיוצא בזה השגת גבול**, ולפי זה קאי בארור דכתיב ארור מסיג גבול רעהו, אך לפי האמת קרא לאו **בהכי משתעי** אלא במסיג גבול קרקעו של חברו ומרחיב את גבולו, ולעבור עליו בשני לאוין אם הוא בא"י.

יורד לאומנות חבירו

כ' הרמב"ם בהל' דעות פ"ה ה"ג משאו ומתנו של תלמיד חכם באמת ובאמונה... ולא ירד לתוך אומנות חבירו, ולא יצר לאדם לעולם בחייו... ואדם שעושה כל המעשים האלו וכיו"ב עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. עכ"ל. ושמעין דהיא מדת חסידות שלא לירד לאומנות חבירו, וכ"מ בסנהדרין (פא). דדרשו על קרא דנא' ביחזקאל ואת אשת רעהו לא טימא שלא ירד לאומנות חבירו. ובמכות כד. בא דוד והעמידן על י"א וכי לא עשה לרעהו רעה - שלא ירד לאומנות חבירו.

וכ"פ בשו"ע הגר"ז (הל' הפקר והשגת גבול יג) שמותר מן הדין לבני העיר לירד אחד בתוך אומנות חבירו, ומדת חסידות שלא לירד וכו'. ועי' חו"י (סי' מב) דזירד לאומנות חבירו קי"ל דמותר לכתחילה, מלבד בבן עירו אחרת [שהוא איסור דרבנן מפני תיקון העולם - ב"י], "רק הצנועים והפירושים פורשים מזה". וראייתו ממכות שם דה"א דברים הם מילי דחסידותא.

אך החת"ס (חו"מ סא) האריך לחלוק ע"ז וכי דבא דוד והעמידן על י"א הם החמורים שבתרי"ג שא"א בלעדיהם. ודעתו שהוא איסור גמור ונקרא רשע ועבריין. ומה שבר מתא אינו מעכב (ב"ב כא:). זהו משום שלא נחשב יורד לאומנות חבירו, כיון שעושה בתוך שלו, אבל באופן שדוחה לגמרי, ה"ו יורד לא"ח והוא איסור חמור. וכדעת הרוקח והמהרש"ל כנ"ל דאסור מדאורייתא.

מחליף דברי החכמים

בספרי (שופטים מה) מנין למחליף דברי רבי אליעזר בדברי ר' יהושע ודברי ר"י בדברי ר"א לומר על טהור טמא ועל טמא טהור, שהוא עובר בל"ת, ת"ל לא תסיג גבול רעך. (והביאו היראים קטס).

וביאר בספרי דבי רב דקמ"ל דאע"ג דאלו ואלו דברי א"ח, מ"מ אסור להחליף, כיון שלהלכה קי"ל כחד, נמצא שבמחליף מסיג גבולו של הקב"ה אשר גבלו חכמי הלימוד בדרכי קביעת ההלכה.

ולפי טעם זה, האיסור דוקא כשיש נפק"מ להלכה, אבל בלא"ה מותר לשנות, וכ"כ המצפ"א בשבועותיט. ודקדק כן מלשון הספרי "לומר על טהור טמא" (וכ"כ התו"ת). ועוד משמע לפי הנ"ל דהאיסור דוקא כשמחליף, אבל בס"ח (תקפו) כ' על הספרי "ואם אמר דברי ראובן בשם שמעון או שלא אמר בשם אמרו". (ועי' מג"א קנו ונוב"ת או"ח כ).

ובס' חסידים (תקפו) למד מהספרי שאין לכתוב שם אחר על ספר במקום המחבר. וכי החיד"א ברבית עולם שם דמשו"כ צריך לכתוב בכל ספר את שם המחבר, שלא יבא אדם לומר שהוא שלו. [אך עי' בס"ח לעיל (שסז) דחכמים הראשונים לא כתבו שמם על ספריהם (כגון תו"כ ומכילתא ומדרשים), שלא יהנה בעוה"ז ויפגום שכרו לעוה"ב].

ועוד טעם באיסור כ' המלבי"ם (שופטים) שכל אחד יש לו גבול מיוחד בעולם מיוחד, שתורתם והלכותיהם קבועים בעולם העליון, וע"ז נאמר אל תסג גבול עולם להחליף תורת עולם בעולם אחר. [וכע"ז כ' בסד"ר שם בטעם הב' דמשיג גבול הנשמות הק' שכ"א פסק לפי שורש נשמתו]. ולפי"ז לכאור' הוא דוקא בתנאים, ומהס"ח מוכח דלא ס"ל כן.

וכ' בסד"ר (שם) דאינו אלא אסמכתא [ואיסורו מדרבנן], ובגדר האיסור כ' דאינו שלא יחליף במזיד דתפוק ליה משום דובר שקרים, אלא בא להזהיר שיש לדקדק בפסקי דגברי שלא ישכח ויבא להחליף ונמצא משיג גבול, עכ"ל.

שינוי מנהגים

כתיב במשלי (כב, כח) אל תסג גבול עולם אשר עשו אבותיך. ואיתא במדרש שם, אמר רשב"י מנהג שעשו אבותיך אל תשנה אותו, כגון אברהם שתקן תפלת השחרית וכו', שלא תאמר אף אני מוסיף אחרתו. ומובא ברש"י שם - אל תשג אחור מנהג אבותיך. ועי' רלב"ג "וזאת הערה שלא ישנה הגדרים הקודמים שגדרו הראשונים כי בכלום תועלת".

וביאר רבינו יונה דאין צורך לחזור על אזהרות שנכתבו בתורה, אלא לבאר אל תשנה מהמנהגים הטובים ומהתקנות שתקנו האבות והגדרים והסייגים שעשו אבותיך לתורה. וכ"כ המלבי"ם דזהו החידוש כאן, דנלמד מאיסור התורה שה"ה שלא יסיג כל גבול שגבלו ראשונים, כמו המנהגים שהנהיגו הראשונים שיהיו לעולם, שע"ז נא' "גבול עולם".

והטור בחו"מ שסח הביא תשו' רב שריא גאון ז"ל (בסופה) מנלן דמנהגא מילתא היא שנאמר אל תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים. (ועי' גלויני הש"ס פסחים נ: מה שציינו בזה).

ולפי"ז איסור שינוי מנהגים בכלל האזהרה שבתורה, וכן מבואר בס' חסידים (קיד) שהמשנה מנהג ראשונים עובר משום אל תשג גבול עולם, ולא תשיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים. [ועי' לעיל בדברי התולדות אדם שבלאו זה כלול גם איסור שינויי מנהגי התפילות, "המשנה ממה שהנחילו לו אבותי עוקר תחומין של שבטים"].

הרב אליעזר היין

יש לדון, האם איכא איסור גזל ופגיעה בזכויות היוצרים בטכנולוגיה המתחדשת היום, בה מועתיקים ונצרכים קבצים של הרצאות, ספרים, מאמרים וכדו' באמצעות המחשב.

והנה בספר משפט שלמה (ח"ג ס"י) למו"ר הגר"ש זעפראני שליט"א האריך לדון בדברי הפוסקים באיסור העתקת קלטת או ספר, והעלה שיש לאסור משני פנים: א. על דרך תנאי, שהמוכר את הספר או את הקלטת מוכר אותם על תנאי שלא יעתיק ממנו הלוקח אפילו לצרכים פרטיים, ואם יעתיק, דעת המוכר שיתבטל המקח. אלא שביאור זה איננו נכון כמ"ש שם, מכיוון שבכה"ג שמתבטל המקח יצטרך המוכר להחזיר לקונה את דמי מקחו, ובוודאי אין רצונו של המוכר בסתמא להפקיע את מקחו ולהחזיר את כסף הקנין בעבור זה שהקונה העתיק פעם אחת לעצמו או לחבירו, דמאי אולמיה האי מהאי. ב. מדין שיו, דאמדין דעתיה של המוכר על פי מה שפירש באיסור ההעתקה שמשירר לעצמו בעלות בגוף החפץ הנמכר למנוע מהקונה להשתמש בו בשימוש של העתקה. ולכן אע"פ שעל עצם החכמה אינו יכול להיקרא בעלים, ולפי שאין בה ממש בכדי שיקרא בעלים ממונים עליה, מ"מ על גוף החפץ הנמכר בין אם זה ספר, קלטת או דיסקט, הריהו בעלים לשייר לעצמו את שימוש ההעתקה, וכלפי שימוש זה חשיב העובר על האיסור כפוגע באיסור גזל.

ולפי ביאור זה, כאשר מעתיק את תוכן הקלטת מקלטת מועתקת, כלומר לא מהקלטת המקורית, ליכא בהו איסור גזל, שהרי כל יסוד האיסור הנובע מדין ה"שיו"ר לא שייך אלא בקלטת המקורית, שהיתה פעם בבעלותו של המוכר ובה הוא משייר לעצמו בעלות בגוף החפץ הנמכר, אמנם בקלטת או ספר מועתק, כבר אין לו מאומה.

מעתה נראה לענ"ד, שבהעתקות דרך המחשב, לא שייך איסור גזל. שכן העתקת קבצים בדרך זו נערכת לאחר שהקונה הראשון מכניס את הקלטת או הספר אל תוך קובץ במחשבו, והוא מאפשר לגשת אל הקובץ ולהעתיק אותו אליו, בכל מיני דרכים, וזוהי בעצם העתקה מהעתקה שלא נאסרה לפי הנ"ל באיסור גזל [אכן אין זו משנת חסידים, ומידי ריח' גזל לא פליט כמ"ש במשפט שלמה שם].

אמנם עדיין יש לדון על פי אופן הא' שחשיב כאילו עושה המוכר תנאי שלא יעתיק ממנו הלוקח. ואפשר שמה שדחה בספר הנ"ל שלא מסתבר שבשביל העתקה אחת ירצה המוכר לבטל את המקח, לא שייך כאן, מאחר שבטכנולוגיה זו מעתיקים אלפים ורבות את התוכן וייתכן שבכה"ג היה המוכר אכן מבטל את המקח, ואכתי צריך עיון.

בענין השגת גבול בקרקע

הרב ה.ד. קפלן

כתב הרמב"ם פ"ז מגניבה ה"א המסיג קבול רעהו אפילו כמלא אצבע וכו' אם הסיג הגבול בארץ ישראל עובר בשני לאוין דגזילה או גניבה ובהשגת גבול, ואין חייבים בלאו זה אלא בא"י שנאמר בנחלתך אשר נתחל. ועוררני ידידי הר"ש ברגמן שליט"א דלכאורה הרמב"ם כופל דבריו דכתב ואם הסיג הגבול בא"י עובר ואח"כ הו"ל למכתב ובחול' אינו עובר משום השגת גבול דכתיב בנחלתך ומדוע חוזר שוב וכותב שאין חייבים אלא בא"י. וכן לשון רש"י עה"ת פ' שופטים פ"ט פס' מ"ד מהספרי דבא"י עובר בשני לאוין ובחול' אינו עובר אלא בלאו אחד דהיינו לא תגזול. ומדוע שינה הרמב"ם ולא הזכיר להא דבחול' אינו עובר אלא בגזילה. וצ"ע דעת הרמב"ם בזה.

ואשר יראה בזה דלכאורה יש להקשות בעיקר הך לאו דהשגת גבול הא קרקע אינה נגזלת והיאך שייך לעבור באיסור השגת גבול וגזל, כפש"כ הר"מ שבא"י עובר נמי בגזל ובאמת בטור לא הזכיר מאיסור גניבה וגזילה זעין בפרשה שם שכ' דדעתו שאין גזילה בקרקע, אך דעת הרמב"ם והספרי להדיא דישי כאן לאו דגזילה וצ"ע הא קרקע אינה נגזלת. ובע"כ צ"ל בדעת הרמב"ם דעיקר הך גזילה דהשגת גבול הוא גזילת זכות הנחלה, וזכות הנחלה דבר הנגזל הוא, ולא עצמה של קרקע. ולכך ד' הרמב"ם דרק עד כמה שנתחדש בארץ ישראל שיש בה זכות נחלה שוב ממילא קעבר נמי בלאו דגזילה או גניבה אך בחול' כיון שלא נתחדש בה זכות נחלה ודאי שאין עובר שם אף בלא תגזול דהוא קרקע אינה נגזלת, ולכך דייק הרמב"ם דאין חייבים בלאו זה אלא בא"י דהוא הגורם והבסיס לכך שיהא שייך בזה גניבה וגזילה וממילא שמעין דבחול' שאין הלאו דהשגת גבול אין שייכות ללאו דגניבה וגזילה כלל. ודוק היטב בזה.

אמנם צ"ע מדברי הסיפרי והובא ברש"י עה"ת וכן במגדל עוז כאן ז"ל לא תשיג והלא כבר נאמר לא תגזול מה ת"ל לא תשיג מלמד שכל האונס תחומו של חבירו עובר בשני לאוין יכול בחול' ת"ל

המשך בעמ' הבא

איסור הסגת גבול בזה"ז

הרב מנחם וינטר

בפס' (יט"ד) לא תסיג גבול רעך וגו' בנחלתך אשר תנחל פרש"י שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור לתוך שדה חברו למען הרחיב את שלו והלא כבר נאמר לא תגזול מה תלמוד לומר לא תסיג למד על העוקר תחום חברו שעובר בשני לאווים יכול אף בחו"ל ת"ל בנחלתך אשר תנחל, בארץ ישראל עובר בשני לאווים בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול.

ואיתא בספרי מנין לעוקר תחומין של שבטים שעובר בלא תעשה ת"ל לא תסיג גבול עולם או כמו שגורס הרמב"ן לא תסיג גבול רעך, וכתב שטעם המצווה לחלק בין א"י לחו"ל הוא כי בגבולות הארץ שניתנו במתנה יש לאדם מקום להורות היתר ולומר שמא טעו החולקים או שיוציא לעז על הגורל ולא יחשב בעיניו כגזל אבל בחו"ל אין לו שום הוראת היתר.

וביאר בספרי דבי רב שהחידוש המיוחד שיש באיסור זה, א. דלא מהני הסכמה בין השבטים וכנראה אפילו בהסכמת ראשי השבטים ב. שאפילו ירצו להפוך תחומי השבטים של ראובן בשל שמעון וזהו אשר גבלו ראשונים וא"כ מצינו לא תגזול בלי לא תסיג כגון בחו"ל ולא תסיג בלא לא תגזול אם שינה את גבולות השבטים אפילו בהסכמתם. וכנראה שהביאור הוא שאין השבטים בעלים על הגבולות שקבלו כי זה דבר שניתן על פי גורל ואין בכוחו של אף אחד לשנות. ובהעמק דבר ביאר הענין דחלוקת הארץ היה ענין קדושה שהרי בזה תלוי דין יובל וכמה דינים של תורה והוא קדושת הגוף דלא פקע בכד'.

והנה הספרי דבי רב בסוף דבריו הקשה דצ"ע למה השמיט הרמב"ם דין זה. ויותר יש לדון הרי כתב החינוך שמצוה זו נוהגת בכל זמן דהיינו גם בזמן הזה וא"כ לכאורה תמיד יש חשש כאשר אדם קונה חלקת אדמה בארץ ישראל, שמא עבר על לא תסיג גבול רעך, כיון שהאיסור הוא אפילו בהסכמה.

ובסדרי טהרות אוהלות (דף ר"ט-רכ) כתב דכיון שאין אנו יודעים את הגבולות כי מאז שעם ישראל יצאו לגלות התבטלו הגבולות, א"כ אין איסור זה קיים. אך א"כ לכאורה אין זה נחשב בכל זמן שכי החינוך. ואפשר לומר על כך שאע"פ שאנו לא יודעים את הגבולות מכל מקום עדיין נקרא שנוהגת בכל זמן, כי מה שלא יודעים זה רק חיסרון צדדי. או שנאמר שדין זה מדובר בקניה של חלקת אדמה שנמצאת בגבול שאז יש שינוי בגבול אשר גבלו ראשונים, ועל כך אין לאף אחד רשות לשנות אבל בחלקה של בן אדם פרטי שקיבל בחלוקה שבתוך השבט, ועל זה אין איסור לא תסיג שנאמר אפילו בהסכמה ואמנם אין זה ברור שלא היתה חלוקה של ה"ראשונים" על כל חלק וחלק. ולפי דברי הסדרי טהרות יתכן ליישב את שאלת הספרי דבי רב למה לא כתב הרמב"ם את הדין של שינוי הגבול בהסכמה משום שרק כשיחזרו מן הגלות יחזרו הגבולות למקומם ולכן לא כתב הרמב"ם דין זה. בספר טוב ירושלים (על הרמב"ן) כתב לדון באדם שהיה לו שדה מאבותיו על גבול שבטו וירש קרקע מאבי אמו שהיא משבט אחר אך החלק שלה היה גם על הגבול ליד חלקו שבטו האם יוכל לצרף את שני החלקים יחד ולא יהיה בזה איסור הסגת גבול, ויתכן שאין בירושה את הדין של לא תסיג כי כל חלק נשאר במקומו ונראה ששם השבט לא השתנה כי היה כאן רק ירושה ומה שמסלק את אבני הסימון אין בזה הסגת גבול. ובסוף דבריו כתב שאולי יש הבדל בין גרסת הספרי דבי רב לבין גרסת הרמב"ן שהרמב"ן שגורס גבול רעך יסבור שרק בגזל ובגנבה יש את האיסור אבל בהסכמה אין את האיסור אבל הספרי דבי רב שגורס גבול עולם, גם בהסכמה יהיה אסור.

בענין השגת גבול בקרקע

המשך מעמ' 4:

בנחלתך בארץ ישראל עובר משום שני לאוין ובח"ל אינו עובר אלא בלאו אחד, ע"כ. הרי להדיא דיש בחו"ל איסור לאו והיינו לא תגזול ודלא כמשנת דבאמת אין גזילה דקרקע ובח"ל ל"ד הרמב"ם אינו עובר כלל, ואולי י"ל הדנה המנ"ח (תקכ"ב ג') כי דנראה דאף בפחות משו"פ עובר בלא תשיג, ולכאורה אפשר לדייק כן מלשון הרמב"ם שכ' אפילו כמלא אצבע שכוונתו כלשהו אף שאין בו שו"פ [ויל"ד דהר"מ בפ"ח מגניבה ה"א כ' שלא למדוד במידה שאינה מכוונת בקרקע אפי' כמלא אצבע שהרי אפשר לזרוע עליה כורכמין משמע דמלא אצבע הוי מידה שיש בה שו"פ מחמת שאפשר לזרוע בה. ועיין]. וראיתי שהגר"פ פערלא העיר ע"ד המנ"ח דא"כ מאי קאמר הסיפרי לא תשיג והלא כבר נאמר לא תגזול, הא בעינן לחדש בדין השגת גבול דאף בפחות משו"פ עובר בלאו זה משא"כ בגזילה בעינן שו"פ כדכתב הרמב"ם ריש הלכות גזילה. וע"כ צ"ל דלהרמב"ם היה מקור אחר שלא מן הסיפרי הנ"ל, ולכן למד דבח"ל אינו עובר אף בלא תגזול דכל מהות הגזילה שיש כאן הוא רק עד כמה שיש זכות נחלה ורק את הזכות הזו שייך בגזילה. ואפשר ביותר דלכך אף בפחות משו"פ עובר משום דגזילת הזכות נחלה אינה צריכה שו"פ לעבור בה. ועיין היטב בזה.

בענין גזילת קרקע

הרב יעקב הירשמן

א. דעת הרמב"ם (הל' גניבה פ"ז ה"א) שהמסיג גבול רעהו והכניס מתחום חברו בתוך תחום שלו אפילו מלא אצבע. אם בחזקה עשה הרי זה גזול ואם הסיג בסתר בלאו זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג הגבול הרי זה עובר בשני לאוין עובר בריאו של גניבה של גזילה ובלאו של לא תסיג גבול רעך. ואין חייבין בלאו זה אלא בארץ ישראל שנאמר בנחלתך אשר תנחל. עכ"ל. והאחרונים כתבו דהרמב"ם חלוק עם התוס' בזה, וכדלהלן:

בגמ' ב"מ ס"א א' אמר רבא למה לי דכתב רחמנא לאו דרביית לאו בגזל לאו באונאה [פרש"י ילמדו זה מזה שכולן חסרון ממון שמחסר את חבריו]. ומסיק בגמ' אלא לא לכתוב רחמנא לאו בגזל ותיתי מהנך דמאי פרכת מה לריבית שכן חידוש אונאה תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע ומחיל רבית תוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השווה שבהן שכן גוזלו וכן אני אביא גזל. אמרי הכי נמי אלא לאו בגזל למה לי לכובש שכר שכיר וכי'.

ומק' התוס': וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ובגזל עבדים דלא אתי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים כדקאמר לעיל דהא דקרקע אינה גזולת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזוזה ממקומה אבל עבדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזול עכ"ל התוס'. ומדייקים האחרונים (ע' מנח"ח מצוה ל"ח) דמבואר מדבריהם להדיא דבקרקעות לא שייך לא תגזול. ונבאר כוונתם בעזה"ש. דהנה לכאורה הנחת התוס' "דקרקע אינה גזולת אינו מן המקרא" תמוה, דהרי להדיא יליף לה בב"ק ק"ז ב' מן המקרא, ועוד צ"ב מ"ל אי א"כ לאו זה כן מן המקרא או לא ומה הרייו מהנחתם ש"אינו מן המקרא". ומקודם נבאר עיקר הפשט בקרקע אינה גזולת, ואח"כ נבאר בעז"ה כוונת התוס'.

ב. הנה מה שלמדו חז"ל מכלל ופרט וכלל שקרקע אינה גזולת כמפורש בב"ק ק"ז ב' ור"א סובר שם שקרקע גזולת, איירי באופן שהוציא את חברו בכח משדהו, או שנטל את סימן הגבול שבין שדהו לשדה חברו והזיזו לתוך שדה חברו, [דאם שימש עליה שוה פרוטה או אוכל פירותיה כתב הטור ס"ס שע"א שעובר משום לא תגזול, [אף שעל גזל שדה באופנים הנ"ל כתב שם דאין כאן לא תגזול], וחיוב לשלם מה שנהנה ממנו וכמבואר בתוך הסימן שם, דקרקע אינה גזולת הוא גם לטובת הנגזל שהיא באחריותו], ובה נחלקו אם הקרקע עומדת ברשות הגזולן ושטפה נהר אינו יכול לומר הרי שלך לפניך, או שקרקע אינה גזולת ועומדת ברשות הנגזל ושטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך.

והנה (כפי מה שהבנתי מחזו"א ב"ק סימן ט"ז סק"ט ד"ה ב"מ ס"א), אם הגזולן לא עשה חזקה בקרקע ע"מ לגזולה, לכונ"ע יכול לומר הרי שלך לפניך, דאפי' נאמר שקרקע גזולת וקיימא ברשות הגזולן אבל כידוע צריך מעשה קנין של הגזולן [ובלי מעשה קנין אפי' במטלטלין אומר הש"ל]. וצ"ל דהנידון אם קרקע גזולת איירי שעשה חזקה בקרקע ע"מ לגזולה, אלא דלרבנן לא מועיל החזקה כלום דלא נכנסת ברשותו דקרקע אינה גזולת.

ג. ויש לחקור לרבנן אם עובר על לא תגזול בעצם זה שהוציא את חברו בכח משדהו או שהשיג גבולו וכאמור, ואם נאמר דכשם שמעטתו תורה לקרקע מקנין גזילה כך מיעטתו גם מאיסור לא תגזול, לא מתחיל קו' תוס' דכשם שקרקע אין לא תגזול כך נמי בעבדים דהוקשו לקרקע, וא"א לאוקים הלא תגזול עליו. וזהו שמקדים התוס' דלא מיעטה תורה לאו דלא תגזול בקרקע, לכן שפיר י"ל דקאי אעבדים. אלא דלמעשה סברי תוס' דאין לא תגזול בקרקע וא"כ נופל קו' תוס' דעבדים הוקשו לקרקעות, על זה כתבו התוס' שהמיעוט דלא תגזול בקרקע אינו מקרא אלא דא"א לזוזה ממקומה וא"כ שפיר שייך שבעבדים עובר הלא תגזול.

ד. והנה כל קושיית התוס' הוא דלוקמיה לא תגזול על עבדים, אבל על קרקע לא קשה קושיא זו, ולכאורה צ"ב מדוע לא הקשו התוס' שנאמר דלא תגזול קאי אקרקע. וכנראה דהתוס' נקטו מסברא היות ולא שייך מציאות גזילה בקרקע למה שיעבור על לא תגזול, ולכן הקשו רק על עבדים שמטלטלין ושייך בזה מציאות גזילה, לכן הקשו שיעבור על לא תגזול, [אף שעבדים אין לו בהם קנין גזילה דהוקשו לקרקעות].

אבל הרמב"ם שסובר דאף שאין קנין גזילה בקרקע מ"מ יש איסור לא תגזול, מקשה החזו"א (שם) דלדבריו יקשה קו' התוס' אפי' על קרקע, שהלא תגזול לא מיותר דהרי קרקע לא נלמד מאונאה, א"כ צריך את הלא תגזול על קרקע. [וע"ש מה שהחזו"א מת' על קו' התוס', וכן במנח"ח שם יש תי' על קו' התוס'.]

בקושי הרב אריה שפירא (בגליון קנ"ט) על דברי הרמב"ם בפ"א מהל' מתנות עניים היי דהטעם שאם פסקו עניים מלבקש שהם מותרים לכל אדם הוא משום שאינו מצווה לעזוב אותם לחיה ועופות אלא לעניים והרי אין עניים, וקשה דאף אי נימא דמתנות עניים אינם רק הפקר לעניים אלא שהם ממון עניים מ"מ איך פקע ממנו מחמת שבטלה המצוה.

כתב הרב משה הלר דיעוין בארוכה באגרות משה יו"ד ח"א סי' ק"נ ובמשנת ר' אהרן זרעים סי' ו' שישדו דבמתנות עניים מה שנעשה לממון עניים הוא ע"י המצוה, וממילא י"ל דכשבטלה המצוה אין זה יותר ממון עניים. [ומיהו עדיין צ"ע איך תפקע בעלותם, ובאמת האחרונים הקשו על הרמב"ם דבגמ' בב"מ אמרו טעם אחר דהעניים מתייאשים, וי"ל דכוונת הרמב"ם רק לבאר דע"י המצוה הוי ממון עניים ולא הפקר לעניים ולכן א"צ להניח לחיה ועופות, וממילא כיון דהוי ממון עניים שוב כשפסקו מלבקש מהני היאוש שלהם].

ובעיקר מה שחקר בקוב"ש ח"ב סי' י"ז אם מתנות עניים נחשבים לממון עניים או להפקר לעניים, והוכיח מכמה מקומות ומדברי הרמב"ם הנ"ל דהוי ממון עניים, ומאיך הוכיח מדברי הירושלמי פאה ריש פ"ו דהוי הפקר לעניים שהרי מזה למדו ב"ש דהפקר לעניים ולא לעשירים הוי הפקר [ובמעדני ארץ תרומות פ"ב ה"ט כתב דבזה גופא פליגי ב"ש וב"ה], נראה לי שב, דהמצוה של תעזוב לא שייכא כלל כל זמן שלא ידע מהשכחה או הלקט, ונמצא דדין שכחה ולקט מתחלק לשנים, דבשעה ששוכח או נופל דאכתי ליכא על הגברא מצות תעזוב, באותה שעה חל רק דין הפקר לעניים, ורק אח"כ שנועד לו ורמיא עליה המצוה של תעזוב אז נעשה לממון עניים, וא"ש הכל, ודו"ק.

והרב יצחק ליסיצין תירץ ד"ל שאמנם בחתילה הפקיר בעה"ב רק לעניים כמצווה עליו, אבל כשפסקו העניים כיון שיועד שילך לאיבוד למאכל עורבים, מעתה אפקורי מפקר להו לכל, כי כבר בטלה המצוה ליתן לעניים בכהאי גוונא, ולכן מעתה מותר לעשירים ליטול, וגם אם כבר נהיה ממון עניים, מעתה נתייאשו כל העניים, ולכן רשאי עשיר ליטול.

והמקשה, **הרב אריה שפירא** כתב ד"ל דלעולם המתני"ע הווי רק הפקר לעניים כדהוכיח הג"ר אלחנן מהר"ש בהר"ב ריש פ"ו בפאה מהירושלמי, אבל בהפקר עצמו מונח הזכיה כדהביא האו"ש מהת"כ דהעניים זוכים במתנות ועפ"י"מ שהביא **אאמור הגאון הגדול זללה"ה**, מהרב המגיד בהקדמה להל' זכיה ומתנה בתו"ד שהפקר גם כן כשזכה בו אדם נעתק מרשות כל אדם שהיו משותפים לזכות בו כל מוצאו ובא לרשות זה ונעשה שלו, והוקדמו לשאר ההלכות להיותן דומין לענין מכירה בזה שהם בהעתקת דבר מרשות לרשות וכו'. ומבואר חידוש נפלא דהפקר היינו ברשות כל אדם לזכות בו ולא שאין לו בעלים כלל, וגם ההפקר לעניים דלביית שמאי וכן ההפקר דהמתנות עניים היינו הכנסה לרשות עניים ולא רק סילוק רשות הבעלים והיתר לזכות בעלמא, ואותו זכות העניים בהמתנות דמדיון ההפקר מעכב את העשירים לזכות, ודין הפקר ועזיבת המתנות מיתלי תליא בהמצוה דתעזוב, ובפסקו מלחוד ולבקש אחר המתנות ובטל המצוה דתעזוב שוב בטל זכות העניים וע"כ הנשאר מותר לכל אדם, דהבעה"ב נסתלק מזה מעיקרא כיון דהפקירו וסילק זכותו לגמרי כנ"ל וגם הכניסו לרשות העניים.

במה שתמה **הרב א. ד. יונגרייז** (בגליון קנ"ח) בדבר עניית ברוך הוא וברוך שמו בברכות ההפטרה שלאחר קריאת ההפטרה, שבמ"ב קכד סק"א כתב דאם שמע ברכה שחייב בה והוא מתכוין לצאת ע"י המברך כברכת שופר ומגילה וקידוש וכה"ג אין לענות ב"ה וב"ש, דשומע כעונה וכמאן דאמר בעצמו הברכה דמיה והוי הפסק בברכה, [ולענין דיעבד מסיק דאין להחמיר בזה]. והנה מנהג אשכנז שאין עונים ב"ה וב"ש בברכות העולים לתורה, כיון שהעולה מוציא הרבים יד"ח, וכן בברכה שקודם ההפטרה. ותימה על מה שנהגו לענות ב"ה וב"ש בברכות שאחרי ההפטרה, דהא בהם ג"כ יוצאים יד"ח, ומ"ש מברכות העולים לתורה ומהברכה שקודם ההפטרה.

כתב **הרב אפרים גרבר**. דהנה יסודו של המקשה שברכות התורה הם להוציא אחרים, שנויה במח' ע' הר צבי או"ח ח"א ע"ב, ובפשוטו העיקר להלכה שאינם להוציא אחרים, וכ"ש בברכות ההפטרה שכל קריאת הפטרה אינה אלא מנהג, (ע' תו"ט פ"ג מ"ד ד"ה לכסדרון). [ואגב אורחא יתכן לומר דמי שלא שמע הפטרה סמוך לקה"ת אין בו דין השלמה ואכמ"ל]. ולגופו של ענין נראה שכל אמירת ב"ה וב"ש בברכות ההפטרה הוא גלל הנגינה שהרי בפתיחת הברכה וכן בברכה שלפניה אין אומרים ב"ה וב"ש. והמטה אזנו לשמוע להש"ץ ישמע שיטנם עוד מקומות שמשום מה אין אומרים ב"ה וב"ש.

והרב יצחק ליסיצין כתב דאילו היה שואל רק בין ברכה שלפני הפטרה לברכה שלאחריה, י"ל ע"פ המבואר במ"ב רפ"ד סק"ט שאם נשתתק הקורא בנביא באמצע, האחר שקורא תחתיו אינו מברך ברכה שלפניה, דסומך על ברכת הראשון, ולכן כל השומעים ברכה שלפניה לא יענו ב"ה וב"ש פן ישתתק ויצטרך איזה אחד מהן לקרוא על

סוך הברכה ששמע, משא"כ ברכה שלאחריה. אך א"כ גם בברכה שלאחר הקה"ת יענו ב"ה וב"ש. ואפשר לומר עפמ"ש"כ בשו"ע רפד ג' צריך לכוין לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטרי... ויעלו להשלים מנין ק' ברכות שחיסר מנינם בשבת. עכ"ל. ובדרך כלל לא חסרים כל כך הרבה ברכות להשלמת הק' כדי שיצטרך גם את ברכות ההפטרה. ולכן בהם כבר יכול לענות ב"ה וב"ש. וברכה שלפניה גם אם אינו זקוק לה לק' ברכות, מ"מ לא יענה ב"ה וב"ש מהטעם הנ"ל שמא יצטרך לקרות תחתיו.

אך צ"ב דבמ"ב קכד כב מבואר שבכגון בא"י אמ"ה פוקח עורים, יש לענות ב"ה וב"ש אחרי מלך העולם. וא"כ למה בברכת צור כל העולמים שאחר הפטרה אין עונים ב"ה וב"ש אחרי מלך העולם, חוץ ממה שעונים בחתימתה, כמו שבברכת אבות עונים ב"ה וב"ש בתחילתה ובסופה. ונראים הדברים שדוקא ברכות שאחר הפטרה דומות בתבניתם לחזרת הש"ץ, בהיותם כמה יחד וארוכות עם חתימות קצרות, לכן הורגלו לענות ב"ה וב"ש בחתימתן כבחרת הש"ץ, משא"כ ברכה שלפניה שחתימתה ארוכה, והעולים לתורה שהיא ברכה יחידית ולא כמה יחד ומאחר שהעולים לתורה חותמים מיד "נותן התורה", עדיף שלא לומר ב"ה וב"ש, כי עי"ז לא ישמעו החתימה ויבואו לידי אמן יתומה, וכבשעה"צ קכד כד.

במה שהקשה **הכה"ח שלמה כהן נ"י** (בגליון קנ"ז) על דברי הריטב"א בב"מ י' ע"ב שביאר הטעם דאם שילח את הבעירה ביד חש"ו פטור ולא אמרינן דיש שליח לדבר עבירה כמו בחצר דגניבה משום דמייירי שלא אמר להם שידליקו, וקשה מגמ' מפורשת בקידושין מ"ב ב' דפריך בהא דאם שילח ביד פיקח פיקח חייב ואמאי נימא שלוחו יש אדם כמותו, ולדברי הריטב"א הא מייירי באופן שלא אמר להם וליכא שליחות.

הראה **הרב חיים אנסבכר** שבשיעורי ר' שמואל קדושין אות שנ"א תירץ על הקושיא כפי שתירץ **הרב יצחק ליסיצין** (בגליון קנח), דדברי הריטב"א הם אליבא דרבינא דיש שליח לדבר עבירה בשליח שאינו בר חיובא, אבל הגמ' בקידושין באה ליישב את המשנה לפי רב סמא דפליג ארבינא, דלרב סמא א"צ לדחוק דמייירי בשלא אמר להזיק.

במה שהקשה **הרב מרדכי ואקנין** (בגליון קנ"ז) בענין שורף שטרו של חבירו בב"ק צח. למאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא, ומבואר בתוס' ב"ב כב: דבעינן שהוא עצמו עושה ההיזק וברי היזקא, א"נ שההיזק נעשה מיד, אבל בלא"ה פטור שהרי הוא לא מזיק ממנו של חבירו אלא מעשיו גרמו להיזק שייבא. ויל"ע לפ"ז במאי מייירי בשורף שטרו של חבירו, שהרי השטר הוא רק אפסרא דחוב וכששורף השטר עדיין החוב קיים, והלוה חייב לשלם ואינו יכול לומר איני רוצה לשלמו בלא שטר משום שאינו חפץ לשמור השובר. וא"כ בשעה ששרף השטר אינו ברי היזקא, וגם אין הנזק נעשה מיד, והיאך יתחייב.

בגליון קנז תירץ **הרב יונה טאוונה** ששריפת השטר הווי ברי היזקא כיון המלוה קיבל שטר ממילא מחל על החוב אם לא יבא לתבוע בטור. וטען המקשה **הרב מרדכי ואקנין**, דאין הדבר מובן כלל מהיכא תיתי שיש כאן מחילה הרי מה שלקח שטר הוא מעיקר הדין אפילו שהלוה הוא אחד מגדולי הדור כמבואר בשו"ע ואין כאן שום מחילה כלל וא"כ בשריפת השטר לא נעלם שום חוב, וצ"ע וגם על מה שתיירץ הרב יצחק ליסיצין הי"ו צ"ע דהא פסק השו"ע להדיא דמשלם כל החוב ואף שהוא בעצמו תירוצו לא משמע הכי (וזה כלול בשאלה) מ"מ יש להדגיש שאין שום ראשונים ופוסקים שחולקים ע"ז.

ובגליון קנח תירץ **הרב אביגדור שיר** ממה שמבואר בספרו החשוב דינא דגרמי להרמב"ן, וכתב **המקשה** דבאמת כבר ראה את דבריו בס"ד ושמח שכבר עמד על השאלה, אבל מ"מ תירוצו צ"ע דמה שחידש הרמב"ן בדינא דגרמי דהווי כמו שנטל כיסו של חבירו והניחו ברה"ר היינו במסור שהממון שלו היה שמור אצלו ועי"ז שהראה להם הוא גרם כל ההיזק שהרי כשהראה להם ואוקמינהו עליה (של הממון) ברשותיהו (של המסור) קאי והווי כמו ששרפו מיד וכלשונו הרא"ש דהווי "תא מיכמר" שזה התכונה של המסור שברגע שמראים להם ויודעים על הממון **ודאי** שהם באים ולוקחים לכן דימה הרמב"ן כמו שהוציא ממון חבירו מרשותו משא"כ בשרף שטרו של חבירו אינו כן כלל וכלל שהרי רק נתן אפשרות ללוה לכפור ואינו ודאי כלל. ועוד העיר על דבריו **הרב אורי שחר** שמובא שם בספרו שרבינו אפרים כבר הקשה קושיא זו, ותי' דהווי ברי היזקא כלפי המשועבדים שהרי הלקוחות לא יתנו ללא שטר ע"כ ומייירי בגוונא שאין ללוה מה לשלם וכ"כ הרב הנ"ל ולא ידעתי למה לא ציינן זה. ואע"פ שבראשונים אחרים מצדד לומר דלא ס"ל כן, מ"מ כמדומה לא מפורש בשום אחד מן הראשונים להדיא דלא כרבינו אפרים (ולא עיינתי היטב). ונראה, דליכא בזה פלוגתא כלל, שהרי גם לרבינו אפרים נראה לענ"ד דדוחק

להעמיד דבריו באופן שללוח אין מה לשלם [כמש"כ הרב הנ"ל] אלא נראה שכל לווה נזהר שלא למכור קרקעותיו שהרי אינו רוצה שהקונה יחזור עליו או יהא לו תרעומת עליו, אבל השתא שפלוגי שרף השטר הלווה מוכן למכור וגם לא חושש מה שלא יהא לו לשלם שהרי אדרבה נותן אפשרות לגבות ממשועבדים, אלא שהמלווה מזלו גרם שנשרף שטרו. ונמצא שע"י שריפת השטר הוי ברי הזיקא. [דאפי' אם הלווה ישלם מ"מ א"ז אלא בגדר חסד].

והרב יצחק לוי תירץ דרק במת הלוה מכבר ואח"כ שרף השטר שאז היתומים ודאי פטורים בכה"ג י"ל דהוה ברי הזיקא אבל השיב **המקשה** דקשה מאוד לאוקמי דהגמ' ושו"ע והרמב"ם דיברו בסתם וצריך לאוקים דמייירי רק בכה"ג וצ"ע.

בקושיית **הרב שלמה בונדיימר** (בגליון קנ"ה) בביאור דברי הלבוש, בסי' מז ס"ו שברכה"ת הראשונה היא ברכה אחרונה על עסק התורה של יום אתמול, וכ"ד אין לומר שהיה יכול לברכה כשהפסיק ללמוד אתמול כשהלך לישון, דהא חייב להגות בה אפילו במטתו עד שישתקע בשינה. והרי הלבוש גופיה ס"ל (ס"ד) דמי שמהרהר בתורה א"צ לברך ברכה"ת, שאין מברכין על המחשבה (וכשי' השו"ע), א"כ למה א"א לברך את הברכה אחרונה של עסק התורה, בלילה כשמפסיק לדבר בד"ת, ויתכן אף סמוך לברכת המפיל, דאחריה בלא"ה אסור לדבר, ושוב יהגה במחשבתו עד שישתקע בשינה, ולא יהא הפסק עד הבוקר.

בגליון קנ"ח תירץ **הרב אלקנה גלעזר** דבהרהור יש קצת מצוה ועדיף שייכלל ג"כ בברכה שלאחריה וכי' ע"כ. והקשה **הרב אורי שחר** דלא משמע כן בדברי הלבוש שהרי דא"א לברך סמוך לשינתו כיון שצריך להגות עד שישון. ומחמת קושייתו כתב לבאר, דכיון שחייב להמשיך להרהר בתורה נמצא שלא מסיח דעתו מן התורה שהרי מצוה גמורה היא להרהר [אלא שאין מברכין על זה] וכיון שלא מסיח דעת עדיין לא נסתיימה המצוה ואיך יברך, ומה איכפת לן שמפסיק "לדבר" בדברי תורה, והלא הברכה אחרונה היא על סיום המצוה, ועדיין לא סיים המצוה. ולא מפנה עצמו לדברים אחרים והדבר פשוט וברור לענ"ד.

ולפי"ז מה שתיירץ שם **הרב שלום רוברג** על דרך הנ"ל, אלא שנדחק לומר שהברכה כוללת גם את ההרהור. ולפי הנ"ל י"ל דלעולם הברכה לא כוללת את ההרהור, אלא דמ"מ לא

תגובות

גליון קנ"ח

מה שהעיר **הרב לייטער** שליט"א מדוע הלכו שבת לוי למלחמת מדין, והרי כתב הרמב"ם שהלויים לא נוטלים חלק במלחמות. ותירץ דשאני מלחמת מדין שהיתה לנקמת ה'. וכבר הקשה ותירץ כן הגר"מ שטרנבוך בס' טעם ודעת (מטות לא ב). ועי' במרדכי (ס"פ מי שאחזו). וגם כ' בענין זה בקובץ קול התורה שי"ל במיקסיקו (מט"מ תשס"ט עמ' ג) ובספר הזכרון אעלה בתמר (עמ' תכ). ויש ליישב עוד שלא הלכו להלחם אלא ללוות את הארון, וכן מוכח בבאר מים חיים לאחי המהר"ל (מטות לא ב).

ועי"ל שמכיון שהיה צריך שדוקא פינחס ילך למלחמה זו, שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור כמ"ש רש"י (מטות לא ו), ועי' באוה"ח ובכלי יקר (שם), לכן היה צורך שילכו עמו בני שבטו, שכן שאר השבטים ביזוהו ואמרו לו הראיתם בן פוטי וכו', ואין כוחו של פינחס יפה אם אין אימון בו מהעם הנמצאים עמו, וכמו שביאר אאמור"ר שליט"א בנידונו בס' סערת אליהו (עמ' פה). ודבריו חזרו ונדפסו בספרו ואביטא אורחותיך (עמ' ס והלאה). וכ"כ עוד בספרו הגש"פ אהלי שם (עמ' קסז).

הרב משה פרץ

בענין מה שביאר **הרב משה חיים לייטער** שליט"א במה שמצינו בכמה מקומות שבני לוי נלחמו והוא לכ' דלא כהרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל, ופי' הרב הנ"ל דבמלחמה על רוחניות שפיר גם בני לוי שייכים וכן יש לומר במלחמת מצוה, ורק במלחמה על הוספת שטחים אינם נלחמים עכ"ד.

ולענ"ד מאוד קשה לומר כן, דכל כי האי גוונא היה להרמב"ם לפרש, שיוצאים למלחמת מצוה. וכל מה שהביא הרב הנ"ל, יש לפרש, שהרי קי"ל שכל העוסק בתורה מותר וחייב להפסיק לצורך מצוה שאי אפשר ליעשות ע"י אחרים, וא"כ פשוט שגם שבת לוי חייבים להפסיק לצורך מצוה עוברת שאי אפשר ליעשות ע"י אחרים, ולפי זה כל העובדות שהביא י"ל בכה"ג וכן הדברים נראים במעשה שכם וחסא העגל ובמרגלים וכשמת אהרן והחשמונאים ופנחס, שלא היה אדם אחר שיעשה כן.

וכל הדין שבני לוי לא יוצאים למלחמה זהו רק כשאפשר למלחמה ליעשות ע"י אחרים, ואז נתחדש שאע"פ שכל שבת לכ' עושים סדר ותורנות מתי הם נותנים אנשים משבטם להלחם מ"מ שבת לוי א"צ. ונמצא לפ"ז שאין נפק"מ בין מלחמת מצוה ורשות בענין זה אלא רק אם אפשר למצוה ליעשות ע"י אחרים ובוזה מיושב מה שמקשים ממה דמשמע ברמב"ם בהל' מלכים שלוים הולכים למלחמה [וכמו שציין הרב הנ"ל] ולפי הנ"ל י"ל דמייירי בשא"א למלחמה ליעשות על ידי אחרים.

הרב אורי שחר

מה שהק' **הרב גלעזר** שליט"א ע"ד האחרונים שכלה יוצאת מחופתה [במלחמת מצוה] רק לספק מים ומזון, והרי במשנה הקודמת לה (מג.) תנן על כל החוזרים מערכי המלחמה עפ"י דברי השוטרים, שמספקין מים ומזון לאנשי המלחמה ומתקנין את הדרכים. וע"ז תנינן בהמשך המשנה בד"א במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין אפי' כלה מחופתה.

י"ל דקאי על סיפא דמתני' ואלו שאינן זזין ממקומן בנה בית וחנכו וכי' שהם גם אין מספקין מים ומזון, וע"ז נא' דדוקא במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה אפילו כלה מחופתה יוצאת להספיק מים ומזון. [ועי"ל דגם אי קאי אכולה דמתני' מ"מ הרי נשים (במלחמת הרשות) אינן יוצאות אפי' למים ומזון, וא"כ הרבותא במלחמת מצוה שכלה יוצאת למים ומזון, משא"כ ברשות שאינה יוצאת כלל].

הרב אורי קסלר

גליון קנ"ט

הרב צבי ריטבא שליט"א הוכיח מדברי התוס' בשבת (נ:) והמרדכי (באות ש"כז), דלכאו' מותר לאדם צעיר ללקט שערתיו הלבנות ואין בו משום "לא ילבש", אם עושה כן מחמת בושה, יעו"ש. וראוי להביא מש"כ בזה בס' **שיעורי משמר הלוי** (מכות ב:) ובס' הנדמ"ח אגרא דהספידא (עמוד שי"ז), דעובדא הוה בבחור מירושלים, שכאשר היה בן ט"ו נתלבנו שערתיו לגמרי, והיה לו קשה מאוד בשידוכים, עד אשר הגיע לגיל כ"ט, וביקש מהגה"צ בעל "תורת זאב" זצ"ל שכאשר נוסע לב"ב שיכנס אל רבינו החזו"א זצוק"ל וישאל האם יש להתיר לצבוע את שערתיו, ותשובתו של רבינו היתה כהאי לישנא: "בן ישיבה לא צריך להיות מונח לו בראש כאלו ענינים", חזר הבחור ובקש מהגה"צ הנ"ל שיואל להיכנס שנית וישאל מאת החזו"א, שלכאו' בתוס' שבת דף נ' הנ"ל מתבאר דכל כה"ג שפיר דמי ואי"ז בגדר לא ילבש החזו"א ביקש לראות התוס' בפנים, ואחרי שעיינ בה זמן רב סגר את הגמ' והמשיך להרהר עד שהפטיר בזה"ל: "התורה לא ניתנה להתלמד בצורה כזאת!"

ובס' הנ"ל הוסיף להביא מהשואל ומשיב (תנינא, במפתחות לסי' ק"י) שג"כ דעתו שאין ללמוד מתוס' הנ"ל היתר לצביעת השיער. וביארו שם במשמר הלוי דשאני צביעת השער, **שבמהותה** הוה "שמלת אשה" וחמירי טפי מגירוד גלדי צואה או גלדי מכה **שאינם במהותם** שמלת אשה יותר מבאיש, ורק **שכוונתו** לנוי מחשיבה לכך, וממילא בדליכא כוונה לית לן בה. מיהו העירונג, שהראיה מדברי המרדכי [שהביא הר"ר צבי הנ"ל] שכ' דבנ"א שיש להם ריבוי **שער על ידיהם** ובושים מזה דמותר להסירם ולית ביה משום לא ילבש, לכאו' קמה וגם נצבה, שהרי המרדכי הוא פוסק הלכות, והרי לא קי"ל כמ"ד שאוסר לגרד גלדי מכה לשם ייפוי אלא כאידך מ"ד דרוחץ אדם פניו ידיו ורגליו לכבוד קונו, ועי"כ דס"ל למרדכי דאעפ"י שהסרת שערת מהיד הוא במהותה שמלת אשה ואסור לכ"ע, מ"מ מכיון שכוונתו למנוע בושה הקילו ביה. וא"כ ה"נ בנידו"ד דמחמת בושה ניתן להקל ללקט השערות הלבנות.

הרב שלום רוברג

במה שדן **הרב סנדומירסקי** שליט"א אם מותר לאיש ללבוש בגד אדום, מצד לא ילבש. יש לציין לבאה"ג יו"ד קנז אות ז' שכ' שישאל לא עושים את רצועת המעל באדום כדרך העכו"ם משום "**שאין דרך הצנועים להיות לבושן אדום**". [ועי' במדרש שהביא רבנו בחיי בפר' תולדות (כה,ל) דלבושי עשוי אדומים]. ומה שהביא ממ"ק כג. דרבא נפיק בסומקתא, כע"ז בב"מ כז: בסומקי וחירי, ויש ליישב דכמה מיני אדומים הן. ועי' רש"י בפר' ויחי עה"פ ובדם ענבים סוטה (מט,יא) עפ"י התרגום יהי ארגון טב לבושהי [של מלך המשיח] שצבעו דומה ליון. [ולכאו' איכא ראיא מסו"ד רש"י שם שנקרא סוטה ע"ש שהאשה מסיתה בהן את הזכר, והם בגדי הפאר של מה"מ, הרי דאין בזה לא ילבש].

צ. גלעזר

במה שהעיר **הרב ליסיצין** שליט"א מפני מה המס"י לא הזכיר איסור לא ילבש בדיני הבגדים. יש לומר דלא ילבש אינו דין בבגד שהרי גם כלי נשק אסור לאשה להחזיק וכן אסור לה להניח תפילין כמש"כ הת"י והוי כמו בגד שעשוי מחוטים של תקרובת ע"ז שאין האיסור בשם בגד, משא"כ ציצית וכלאים הם דינים בשם בגד.

הרב אורי שחר

קושיא

כתב במשנ"ב סי' שטז סק"י דהטעם דמחייב הרמב"ם בצידה בסיוע הכלב, משום שכן דרך הציידים, וביאר בשעה"צ שם דמטעם זה ניהא קצת מה שחייב אף שאינו אלא גרמא. וציון לב"ק ס. לענין זורה ורוח מסייעתו. והנה שם מסיק רב אשי דהטעם דחייב בזורה ורוח מסייעתו משום דמלכת מחשבת אסרה תורה, ומשמע שלמד המשנ"ב דהיינו משום שכן דרך המלאכה.

וקשה דבב"ב כו. אמרין לגבי הנהו דנפיצי כיתנא דאזיל רקתא ומזקי לאינשי, מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו, [וביאר שם הרי"ף והתוס' דאף דאמרין בב"ק דדוקא לענין שבת אמרו כן, היינו לאפוקי לענין חיוב תשלומין, אבל לענין איסור מדמיין לה אף לנזקין]. וחזינו דאינו דין מיוחד בצורת המלאכה, דבהא דרקתא לא שייך למימר הכי, דהא לא ניהא להו דתיזיל וכדאמרין התם. ואף לאמוראי דפליגי התם וסברי דאין לדמות שאר איסורים לשבת כדפי' רש"י ותוס' שם, מ"מ משמע דבכה"ג דרקתא אם היה בענין שבת היו מחייבים אף שאינו צורת המלאכה, וע"כ דהוא דין מיוחד ברוח מסייעתו. וצ"ל.

הרב אלקנה גלעזר

דרושים לחברותא לזמן אלול הבעל"ט

נושא	מקום	שעה	טלפון
גמ' נשים	עדיף שד"ח		052-7451481
גמ' ב"ק	גר במודיעין גמיש		054-7836000
ברכות/חזרה יבמות	ברכפלד		9790869
גמרא	חפציה, בביתי	פעמיים בשבוע 11:30-1:00	054-4737360
מועד, דף ליום			054-8414585
גמ' בהספק			9760861
גמ' (בכל שפה)	זכרון משה		054-8442987
פתוח/ דף היומי	קמח	9:45-12:45	9763175
מפעל הש"ס	רשב"י		9760868
הל' שבת מ"ב	זכרון משה		054-8407310
מ"ב ח"ג			052-7623112
שהיה והטמנה טוש"ע בעינין	משך חכמה		9743984
ח"מ לטוען רבני	כולל קול יעקב	בוקר וגם אחר"צ	054-9729402
טוש"ע א"ח עם הרבה חזרות			052-7678646
הלכות לש"ר בעינין	קמח	8:00-11:00 חלקי	9798459
פתוח	פתוח	8:15-9:30	054-3031919
פתוח	בטלפון	6:00-6:30	6326387
פתוח	קמח	1 טו 10	054-8424322
פתוח	משכן אהרן, נתיב"מ 101		050-4213666
שיעור גמ' חולין עיון קל	אהבת תורה ברכפלד	6:30-7:00	052-7664200
שיעור דף היומי	נתיבות המשפט 111	7:05	
שיעור נ"ך - יחזקאל	עמל התורה מנ"ח 7	9:30-10:15	0504168069
מחפש שיעור דף היומי (כל שפה)	כל מקום במודיעין עלית	9:30-12:00	054-8415279
מחפש שיעור דף היומי		8:30	057-3133772
גמ' ספי ערכין	יוצאי חברון	שעה-שעתיים	057-3141265
תחילת ספי שבת	בית יצחק	5:30-7:00	052-7623364
גמ' רש"י הספק באנגלית	נתיב"מ/כ.דרומית	4:15-7:00	052-7122782
בבא בתרא, עמוד ליום	נאות שמחה	5:30 - 4:15	054-8413093
מפעל הש"ס דף ליום	ביכ"נ נאות שמחה		050-4116367
כיצד מברכין/ יבמות, סוטה	ברכפלד		9790869
אמצע ב"ב/מ"ב ח"ב	אוהל ישראל	4:10-5:25	052-7631259
פתוח	פתוח		054-8442987
גמ' בהספק	עדיף גבעה דרומית		054-8459820
פתוח/ דף היומי	קמח	4:00-6:00	9763175
מפעל הש"ס	רשב"י		9760868
קידושין בעינין		6:00-7:00	054-8427799
גמ' שבת בקיאות	מרומי שדה 13	4:00-6:00	052-7124329
גמ' מגילה	גרין פארק	5:00 - 3:00	052-7324862
דף היומי	רשב"י		054-8485609
הכנת שיעור ב"ק פ"א, דף היומי, מ"ב	בין משובב לקמ"ח	1:30 עד מאוחר בלילה	050-4194919
הכנת שיעור משניות זרעים	גרין פארק	6:00-7:00	052-7617912
שיעור הלכה שבת ומועד	אחדות ישראל		050-4132510
הלכה	ברכפלד - חזאת ליהודה		054-8485609
י"ד	קמ"ח / יוצאי פוניביץ'	6:00-7:00	052-7664885
הלכה / דף היומי	אמצע אבני נזר		052-7618263
עדיפות להלכה	ברכפלד	3:00-6:30 חלקי	052-7662282
פתוח	קמ"ח	5:30 - 4:00	054-8424322
פתוח	נאות הפסגה	6:00-7:00	057-3197565
שור שנגח את הפרה	פונוביץ'	9:00	057-3140959
שיעור כסדר המ"ב, הל' ד' מינים	קמ"ח בעז"נ	א,ג,ה 9:00-9:30	
שיעור חדש כתובות עמוד ליום	נתיב"מ 43 מנין אברכים	7:00-8:00	9742956
שיעור דף היומי	ר"ע 23 בספריה התורנית	7:15	050-4104423
שיעור דף היומי	אוה"ח 27 - חניכי הישיבות	8:15-9:00	
מחפשים שיעור חיזוק מעניין בהשקפה	קרית ספר		9742101
טוש"ע ח"מ ונושאי כלים מהתהלה			052-7617912

בוקר

אחר"צ

ערב

פתוח

לתשומת לב:

כל בקשה לחברותא מתפרסמת לתקופה מוגבלת, לאחר מכן, במידת הצורך יש לעדכן מחדש.

ברגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר

ארגון משובב נתיבות

מרכז להצלה רוחנית

057-3133330

057-3102044/8/9

057-3140000

נושאי הגליונות הבאים

נצבים - ובחרת בחיים

ראש השנה - יום הדין וסימנא טבא
סוכות - עניני חג הסוכות

ד"ת [עד 700 מיילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net או בתיבות "עומקא דפרשה":

בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח.

בג. הדרומית - ביהכ"נ משובב נתיבות, נתיב"מ 90. אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.

ד"ת בדפים **בכת"י ברוך** מתקבלים עד יום א' בלבד. בדיסק ובמייל יש להעביר עד יום ג' בלילה. ד"ת לגליון ר"ה יתקבלו עד מוצ"ש פר' נצבים.

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות, בכל ערש"ק

יש לשלוח בקשה לכתובת: gal200@neto.bezeqint.net

סוד גדול

בניהם, ופתאום אומר האחד לחבירו, אני לא מעוניין להמשיך לדבר, ואמנם נשאר וממשיך, אבל כבר הדוע קודם שלא רוצה לדבר יותר. זה ניתוק מהמציאות של עומד לפני ה' עת"ד.

אנשים רבים מתלוננים מדוע אין לבן חשק להתפלל, למה זה נהיה עליו עול קשה. ולא חלי ולא מרגיש שאולי השרש פורה זה הם בעצמם הגורמים לכך. קיפול הטלית תוך כדי התפלה, מגיעים לתפלה לא בדיוק בזמן, ברכות הנהנין לא בצורה נאותה, חצאי מילים, בצורה חפוזה, ברהמ"ז תוך כדי עשיית כל מיני דברים. כל זה משרה אצירת חוסר רצינות אמיתית לתפלה ולברכות. ומה לנו כי נלין על הילדים שאין להם חשק להתפלל, ושוכחים הרבה פעמים לברך.

הדרגה של הדוגמא האישיה הנדרשת מאתנו כיום היא ברמה הרבה יותר גבוהה ורגישה מאי פעם. כשאנו אמרים היום ה' ישמרך **מכל רע** יש לזה משמעות הרבה יותר עמוקה ורחבה משנים קודמות אשרי הזוכה לקיים **מכל משמר** נצור לבך" ביתר זהירות וביתר שמחה פנימית, ובוזה הוא משרה בביתו את השמירה והזהירות המירבית מתוך שמחה.

מוגש ע"י:

ארגון "משובב נתיבות"

מרכז להצלה רוחנית

כ' הרמב"ן בפס' "שורש פורה ראש ולענה" הבטחה היסטורית: כל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד ולא הררה **כלל** בעבודת כוכבים לא יוליד [בן] מודה בה. כי משרש מתוק לא יצא מה, ואל תקשה עלי בזה ... **כי אמת הדבר וסוד גדול לא אוכל לפרש בו** עת"ד.

וכתב סרנא ורבנא החת"ס בפ' שופטים, **נשאלתי** מדוע אחי"ל לא לבזות גוים בפני גר צדק עד עשרה דורות כיון שזה קצת כואב לו, ואילו בהיפך, בן ישראל ש"ל המיר דתו **מיד** הוא שונא ישראלים בלב ונפש יותר מכל הגוים, ולא צריך להמתין עשרה דורות עד שיהיה שונא ישראל מובהק. מאי שנא?

ומעיד החתם סופר: **ועמדתי על הקריה זו** ואמרת על פי דברי הרמב"ן הג"ל שזה המומר הוא כבר יותר מעשר דורות, שהרי השרש היה כבר באבות אבותיו. עת"ד.

ביום חמישי האחרון לחייו של מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל נכנס אליו הרב נד. שליט"א (האדם האחרון שנכנס באופן פרטי) ביחד עם בנו הר"ר מצוה", ואחרי שברכו בלבביות רבה ובהדרגה להשמר מחברים לא טובים וכו', שאל אביו איזו קבלה טובה שיקבל עליו לאורך ימים. ענה לו הגרמ"י שיקבל עליו שלא יוריד אף פעם את התפילין לפני סוף הקדיש האחרון של הש"ש. והסביר, זה דומה לשנים המשוחחים

תכנית "שמח תשמח" הלוואות בפרסה של 200 תשלומים
לפרטים: הרב א. ארנפרוינד 050-4150605

למען עתיד ילדיך

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה
תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

